

14.9.2022

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Lausuntopyyntö

HE 84/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetun lain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta

Näkökulmana työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP)

Lausunnossa käsitellään hallituksen esityksen 84/2022 vp työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun (TYP) osuutta. Lausunnon antaja työskentelee Kanta-Hämeen TYP-verkoston johtajana. Verkosto toimii Hämeenlinnan, Riihimäen ja Forssan kaupunkien sekä Janakkalan, Hattulan, Hausjärven, Lopen, Tammelan, Jokioisten, Humppilan ja Ypäjän kuntien alueella. Työllisyyden edistämisen kuntakokeilu on käynnissä Hämeenlinnan, Hattulan ja Janakkalan alueella.

Hallituksen esitys on kokonaisuudessaan selkeä muutosten rajoituksessa kuntien korvaamiseen hyvinvointialueilla. Luonnoksen perusteluissa todetaan, että kysymys on lähinnä teknisluontoisista muutoksista, joissa kunta korvataan hyvinvointialueella. Käytännössä näin ei kuitenkaan ole, ja lakiluonnoksen vaikuttavuusarviointit ovat puutteellisia. Hallituksen esitys muuttaa kuntien roolia TYP-työssä ja poistaa kokonaan kuntien oikeuden tehdä TYP-lain mukaista asiakastyötä. Tässä lausunnossa nostetaan esiin erityisesti muutoksen vaikutuksia eri näkökulmista niin asiakkaisiin, TYP-työtä tekevään henkilöstöön kuin kuntiin, hyvinvointialueisiin ja TE-toimistoonkin. Vaikutusten kuvaamisen lisäksi lausunto sisältää ehdotuksia ns. mahdollistavasta TYP-laista kuntien roolin osalta siirtymäajalle 2023-2024, kunnes TE-palvelut siirtyvät kuntiin.

Vaikutukset ja ehdotukset

Asiakasnäkökulma

Työllisyyspalvelut ja monialainen yhteistyö niin TYPissä kuin muutenkin tulee olemaan isossa muutoksessa tulevien vuosien aikana. Muutoksissa on aina vaarana, että asiakkaiden palvelut notkahtavat. TYPissä asiakaskohderyhmänä ovat heikossa työmarkkina-asemassa olevat työttömät, jotka ovat muutostilanteissa erityisen haavoittuvassa asemassa. Tämän vuoksi olisi kaikin keinoin varmistettava se, että asiakkaiden

palvelut, niiden laatu ja yhdenvertainen saatavuus toteutuvat. Tämän varmistamiseksi kunnilla tulisi säilyä rooli TYP-asiakasprosessissa hyvinvointialueiden käynnistyessä vuoden 2023 alusta alkaen.

Kuntien rooli TYP-asiakastyössä

Hallituksen esityksessä ei säädetä uusista työttömille tarjottavista palveluista. Tämän mukaan sosiaali- ja terveyspalveluiden siirtyessä hyvinvointialueelle kuntien palvelut eivät siis ole tulossa lakisääteiseksi TYP:issä tarjottaviksi palveluiksi. Tämä on selkeä puute, sillä iso osa TYPin asiakkaista hyötyy esimerkiksi kuntien tarjoamista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluista, osaamisen kehittämisen palveluista ja muista koulutuspalveluista sekä erityisesti kunnan yleisen toimivallan puitteissa järjestämistä työllisyyspalveluista.

TYP-laissa säädetään asiakkaalle tarjottavien palveluiden lisäksi myös asiakkaan palveluprosessista. Palveluprosessiin kuuluvat: ohjaus monialaiseen yhteispalveluun, työttömien palvelutarpeiden arviointi kartoitusjaksolla, monialaisen työllistymissuunnitelman laatiminen, seuranta ja tarkistaminen, monialaisen yhteispalvelun päättymisen arviointi sekä asiakkaan tietojen tallentaminen TYPPI-asiakastietojärjestelmään. Palveluprosessi on lakisääteisen TYP-asiakastyön runko. Kunnille tulisi mahdollistaa jatkossakin olla mukana TYP-asiakastyössä TYPin palveluprosessin eri vaiheissa siitäkin huolimatta, että kunnan palvelut eivät olisi lakisääteisiä TYPiin sisällytettäviä palveluita. Kunnan työntekijä voisi tässä tapauksessa olla mukana asiakasprosessissa ja vastata sovitusti sen koordinoinnista ja asiakkaan koutsaamisesta kohti tavoitetta.

TYPin asiakasprosessiin osallistumisen myötä kuntien TYP-työhön osoitetulle henkilöstölle tulisi mahdollistaa käyttöoikeus TYPPI-asiakastietojärjestelmään. Tämä koskisi niitä henkilöitä, jotka ovat TYP-työhön osoitettuja ja jotka hoitavat TYP-lain mukaista asiakasprosessia.

Henkilöstönäkökulma

Hallituksen esityksen mukaan TYP-työhön tulee osoittaa riittävä määrä henkilöstöä palvelua tarvitsevien asiakkaiden määrä huomioiden. Pykälä jättää kuitenkin avoimeksi sen, miten palvelua tarvitsevien asiakkaiden määrä ja siten riittävä henkilöstön määrä määritellään. Tämä olisi kuvattava selkeämmin ja se tulisi sitoa esimerkiksi verkoston TYP-kohderyhmän laskennalliseen kokoon.

Jos kuntien työllisyyspalveluissa ei enää voisi tehdä TYP-lain mukaista työtä, TYP-työhön osoitetun henkilöstön määrän tarve hyvinvointialueella ja TE-toimistossa kasvaa. Asiakastyön ylläpitäminen nykyisellään edellyttää soten henkilöstöresurssin lisäämistä sekä sote-henkilöstön TYP-työn vaatiman osaamisen kehittämistä. Sama koskee TYP-työtä tekevien TE-asiantuntijoiden määrää, roolia ja osaamisen kehittämistä.

Esitetyillä muutoksilla olisi vaikutuksia TYP-henkilöstön riittävyyteen myös kuntakokeilualueilla. Muutos edellyttää perinteiseen, ns. kolmikantayhteistyöhön palaamista kuntakokeiluiden TYP-työssä (vrt. nykyinen vastuutyöntekijämalli). Kuntakokeiluissa on pystytty toimimaan ketterästi ja joustavasti, kun kuntakokeilun sosiaalihuoltolain mukaisissa tehtävissä toimivilla henkilöillä on ollut oikeus Ura-asiakastietojärjestelmän käyttöön sekä JTYP-lain ja työttömyysturvalain mukaisiin päätöksiin. Käytännössä TYP-lain muutos tarkoittaisi myös kuntakokeiluiden alueella sitä, että sekä hyvinvointialueiden että kuntakokeiluiden tulee osoittaa TYP-työhön henkilöstöresurssia nykyistä enemmän, jotta asiakkaiden palvelut säilyvät nykyisellä tasolla.

Kaiken kaikkiaan tarve TYP-verkostotyölle tulee lisääntymään ja TYPin asiakasmäärät kasvamaan lähitulevaisuudessa. Uudessa 2.5.2022 voimaan tullessa TE-toimiston työvoimapaikallismallissa korostuvat

intensiiviset palvelujaksot, henkilökohtainen, kasvokkain tapahtuva palvelu ja asiakkaan velvoite hakea vähintään neljää työmahdollisuutta kuukauden aikana. Mallin kautta tulee näkyväksi työttömän työkyky, sen rajoitteet ja työkyvyn arvioinnin tarve aiempaa huomattavasti vahvemmin. Uuden mallin vaikutuksesta TYP-palvelun piiriin ohjautuvien asiakkaiden määrä tulee todennäköisesti kasvamaan nykyisestä, mikä tuo tarvetta TYP-työhön osoitetun henkilöstön määrän lisäämiseen.

Kunnan osarahoittama työmarkkinatuki

TYP-lain (1369/2014) yhtenä tavoitteena on ollut keinojen antaminen kunnille työmarkkinatuen kuntaosuuteen vaikuttamiseen. Mikäli kunnat jäävät TYP-toiminnan ulkopuolelle, jäävät työmarkkinatuen kuntaosuudet edelleen kuntien maksettavaksi, mutta kunnilla ei olisi enää TYP-lain puitteissa mahdollisuutta vaikuttaa niihin. Jollei työmarkkinatuen kunnan maksuosuutta siirretä hyvinvointialueen kustannettavaksi, tulee kunnalle mahdollistaa lakisääteinen roolia TYP-työssä. Kunta ei voi olla pelkästään maksajan asemassa.

Siirtymäkausi vuosina 2023-2024

Kuten jo aiemmin mainittiin, työllisyydenhoidon kenttä tulee olemaan isossa muutoksessa seuraavien vuosien aikana. Hyvinvointialueiden aloittaessa vuoden 2023 alusta alkaen moni asia, toiminto ja palvelu on vielä jäsentymätön. Valitettavasti tämä keskeneräisyys tulee todennäköisesti heijastumaan voimakkaasti TYP-työhön ja verkostotyöhön työllisyyden yhdyspinnalla, koska työllisyys ei kuulu hyvinvointialueen varsinaisiin ydintoimintoihin. Samaan aikaan vuosina 2023 ja 2024 valmistaudutaan TE-palveluiden siirtymiseen kuntiin. Kuntakokeiluiden ulkopuolella TYP-työn poistuminen kunnista toisi väistämättä notkahduksen asiakastyöhön, millä saattaa olla asiakkaiden näkökulmasta suuria vaikutuksia.

TYP-työn osalta tarvitaan siirtymäkausi asiakastyön saumattoman jatkumisen varmistamiseksi ja asiakkaiden palveluiden turvaamiseksi hyvinvointialueiden käynnistymisvaiheesta siihen saakka, kunnes vastuu TE-palveluista siirtyy kunnille. Siirtymäajaksi kunnille tulee mahdollistaa osallistuminen TYP-lain mukaiseen asiakasprosessiin siitäkin huolimatta, että kunnan palvelut eivät olisi lakisääteisiä TYPiin sisällytettäviä palveluita. Kunnan työntekijä voisi olla mukana vastaamassa asiakasprosessissa, sen koordinoinnista ja asiakkaan koutsaamisesta kohti tavoitetta.

TYPin asiakasprosessiin osallistumisen myötä kuntien TYP-työhön osoitetulle henkilöstölle tulisi mahdollistaa käyttöoikeus TYPPI-asiakastietojärjestelmän. Tämä koskisi niitä henkilöitä, jotka ovat TYP-työhön osoitettuja ja jotka hoitavat TYP-lain mukaista asiakasprosessia.

Siirtymäsäännöksillä turvattaisiin heikoimmassa työmarkkinatilanteessa ja siten haavoittuvammassa asemassa olevien asiakkaiden palveluiden jatkuvuus muutoksen aikana.

Tämän osalta olisi huomioitava se, että kyseessä tulee olla siirtymäkaudeksi toteutettava mahdollistava lainsäädäntö. Kunnilla ei ole lakisääteistä velvollisuutta kunnan työllisyydenhoidon järjestämiseksi, vaan monet kunnat toteuttavat sitä yleisen toimialansa puitteissa. Siirtymäajan TYP-lainsäädännön tulisi mahdollistaa se, että kunta voisi osoittaa henkilön TYP-asiakastyöhön niin, että henkilöllä olisi lakisääteinen oikeus osallistua TYP-lain määrittelemän asiakasprosessin mukaiseen työhön ja oikeus siten saada käyttöönsä TYPPI-asiakasjärjestelmä.

Ehdotus pykälän 1 'Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu' muodoksi:

*Työllistymistä edistävällä monialaisella yhteispalvelulla tarkoitetaan yhteistoimintamallia, jossa työ- ja elinkeinotoimisto, hyvinvointialue ja Kansaneläkelaitos **sekä tarvittaessa kunta** yhdessä arvioivat työttömien palvelutarpeet, suunnittelevat työttömien työllistymisen kannalta tarkoituksenmukaiset palvelukokonaisuudet sekä vastaavat työttömien työllistymisprosessin etenemisestä ja seurannasta siten kuin tässä laissa säädetään.*

Ehdotus kunnan palveluiden lisäämiseksi pykälään 4 'Monialaisen työllistymissuunnitelman laatiminen, seuranta ja tarkistaminen':

*Työ- ja elinkeinotoimisto, hyvinvointialue ja työtön työnhakija laativat 3 §:ssä tarkoitetun kartoitusjakson aikana yhdessä monialaisen työllistymissuunnitelman, jossa sovitaan työttömän palvelutarpeen mukaisista työvoima-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluista **sekä tarvittaessa kunnan terveyden, hyvinvoinnin ja työllistymisen edistämisen sekä osaamisen kehittämisen palveluista** ja niiden toteutumisen seurannasta. **Kunta ja Kansaneläkelaitos osallistuvat asiakkaan suunnitelman laadintaan, seurantaan ja tarkistamiseen työnhakijan palvelutarpeen edellyttämällä tavalla.***

Lisäksi kunta tulee huomioida vastaavalla tavalla myös muiden pykälien osalta, esimerkiksi säädettyä asiakastietojärjestelmän käytöstä pykälässä 9 a.

Muu huomio koskien 4 §:n 'Monialaisen työllistymissuunnitelman laatiminen, seuranta ja tarkistaminen' momenttien 1 ja 2 muuttamista

Pykälässä ei mainita monialaisen työllistymissuunnitelman tarkistamista vähintään kuuden kuukauden välein. Monialaisen työllistymissuunnitelman tarkistamisesta tulisi vastata TE-toimiston ja hyvinvointialueen yhdessä. Mainintaa monialaisen työllistymissuunnitelman tarkistamisesta kuuden kuukauden välein ei ole myöskään 30.12.2021/1383 päivitetystä TYP-laissa.

Hallituksen esityksessä 84/2022 momentissa 2 on sen sijaan mainittu, että TE-toimiston ja hyvinvointialueen on seurattava työllistymissuunnitelman toteutumista, mutta heti seuraavassa todetaan, että työllistymissuunnitelman tarkistamisesta huolehtii vain TE-toimisto.

Onko mahdollista, että pykälästä 4 puuttuu monialaisen työllistymissuunnitelman tarkistaminen vähintään kuuden kuukauden välein ja se, että tarkistamisesta vastaavat TE-toimisto ja hyvinvointialue yhdessä sekä Kela asiakkaan palvelutarpeen edellyttämällä tavalla?

Alla pykälä 4 hallituksen esityksessä 84/2022 vp

Työ- ja elinkeinotoimisto, hyvinvointialue ja työtön laativat kartoitusjakson aikana yhdessä monialaisen työllistymissuunnitelman, jossa sovitaan työttömän palvelutarpeen mukaisista työvoima-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluista ja niiden toteutumisen seurannasta. Lisäksi monialaiseen työllistymissuunnitelmaan voidaan tarvittaessa sisällyttää muita työttömän osaamista, työmarkkinavalmiuksia ja työ- ja toimintakykyä lisääviä palveluja ja työnhakuun liittyviä toimia. Työllistymissuunnitelman tulee sisältää julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 3 luvussa tarkoitettu työnhakuvelvollisuus, ellei mainitun luvun 7 §:stä johdu muuta.

Työ- ja elinkeinotoimiston ja hyvinvointialueen on seurattava työllistymissuunnitelman toteutumista. Työ- ja elinkeinotoimiston on huolehdittava työllistymissuunnitelman tarkistamisesta työttömän palvelutarpeen

edellyttämällä tavalla, kuitenkin vähintään kolmen kuukauden välein, sekä ellei se asiakkaan tilanne huomioon ottaen ole ilmeisen tarpeetonta, työttömän sitä erikseen pyytäessä. Hyvinvointialue osallistuu työllistymissuunnitelman tarkistamiseen työnhakijan palvelutarpeen edellyttämällä tavalla.

Kanta-Hämeen työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu

Tarleena Rantanen

Palvelupäällikkö
Kanta-Hämeen TYP
Hämeenlinnan kaupunki